

καὶ τολεία μέγιστα ἀρετὴ, ὅτι τῆς τολείας ἀρετῆς ἡγεμονία ἐστίν. τολεία δὲ ὄσῃ, ὅτι ὁ ἔχων αὐτὴν, καὶ πρὸς ἕτερον διώταται, τῆ ἀρετῆς ἡγεμονία, ἀλλ' οὐ μόνον κατ' αὐτὸν πολλοὶ γινώσκοντες, ἐν ἑαυτοῖς οἰκείους, τῆ ἀρετῆς διώταται, καὶ πρὸς ἕτερον, ἀδωαπῶσι. καὶ διὰ τῆτο ὅτι δοκεῖ ἔχειν τὸ πῶ βίαντος, ὅτι ἀρχαί τὸν αἰσθα δεῖξει πρὸς ἕτερον γινώσκοντες, καὶ ἐν κοινωνίᾳ ἢ οὐ ἀρχαί. διὰ δὲ τὸ αὐτὸ πῶ, καὶ ἀδωαπῶσι ἀρχαί, ἢ δίκαιο ἢ δίκαιο σὺν, μόνον ἢ ἀρετῆς, ὅτι πρὸς ἕτερον ὄσῃ. ἀρετῆς γὰρ τὰ συμφέροντα παρὰ τῆ ἀρετῆς, ἢ κοινῶ. καί τις οὐκ ὁ πρὸς αὐτὸν, καὶ πρὸς τὸ φίλους, χαλεπὸς τῆ μοχθηρίας ἀρετῆς οὐκ ὁ πρὸς αὐτὸν τῆ ἀρετῆς, ἀλλ' ὁ πρὸς ἕτερον τῶτο γὰρ ἔργον χαλεπὸν αὐτῆ μὴ οὐκ ἢ δίκαιο σὺν, οὐ μέγος ἀρετῆς, ἀλλ' ὅλη ἀρετῆς ὄσῃ, οὐ δὲ ἢ ἀναπῆ ἀδικία, μέγος κακίας ἀλλ' ὅλη κακία, τῆ διαφέρει ἢ ἀρετῆς ἢ δίκαιο σὺν αὐτῆ, δῆλον ἐκ τῆ εἰρημῶν ἔστι μὴ γὰρ ἢ αὐτῆ τὸ δὲ ἔστι, οὐ τὸ αὐτὸ ἀλλ' ἢ μὴ πρὸς ἕτερον, δίκαιο σὺν ἢ ἢ πῶ δὲ ἔστι ἐκ ἀπλῶς, ἀρετῆς.

Κεφάλαιον δ.

Ζητήματα δὲ γε πῶ ἐν μέρει ἀρετῆς δίκαιο σὺν. ἐστὶ γὰρ πῶ, ὡς φαίμεν. ὅμοιοις δὲ καὶ πῶ ἀδικίας τῆς καὶ μέγος. σημεῖον δὲ ὅτι πῶ καὶ μὴ γὰρ τῆς ἀρετῆς μοχθηρίας ὁ ἐνεργῶν, ἀδικεῖ μὴ, πλεονεκτεῖ δὲ οὐδὲν ὄσῃ ὁ βίαντος πῶ ἀσπίδα, διὰ δειλίαν ἢ ὁ κακῶς εἰπὼν, διὰ χαλεπότητα ἢ οὐ βοηθῶντος χημεῖσι, δι' ἀναλευθερίαν ὅταν ἢ πλεονεκτῆ, πολλὰ καὶ κατ' οὐδὲ μὴ ἢ τοιοῦτων. ἀλλὰ μὴ οὐδὲ κατ' πάσας, κατ' ἀδικίαν δὲ γε πῶ. ἀρετῆς γὰρ πῶ, ὡς μέγος πῶ τῆς ἀδικίας, καὶ ἀδικῶν πῶ ἐν μέρει πῶ ὅλου ἀδικίου, τῶ παρὰ τὸν νόμον. ἐπὶ, εἰ ὁ μὴ, τῶ καρδάνειν ἐνεκα μοχλοῦ καὶ πρὸς ἀδικίαν, ὅτι πρὸς τῆς, καὶ ζημιουμένου δὲ ὀπισθιμῶν ὄσῃ μὴ ἀκόλαστος δόξειεν αἰ ἔστι μᾶλλον ἢ πλεονεκτῆς ἐμείνος δὲ ἀδικός, ἀκόλαστος δὲ οὐδὲ δῆλον ἀρετῆ ὅτι διὰ τὸ καρδάνειν ἔπ, πῶ μὴ τὰ ἅλα πῶτα ἀδικήματα γίνονται ἢ ἐπαρφορεῖ ὅτι πῶ μοχθηρίᾳ αἰεὶ. ὄσῃ εἰ μολίχουσεν, ἐπ' ἀκόλασταν ὅτι ἔργα τέλει τῶν παρὰ τῆς, ὅτι δειλίαν.

A Ac perfecta quidem maximè est, quia perfecta virtutis est usus: perfecta autem, qui eam habet, non solum secum, sed cum altero etiam virtute uti potest. Multi enim sunt, qui in privatis rebus virtute uti possunt: in ceteris quæ ad alium spectant, non possunt, unde rectè illud Biantis dictum videtur: principatus virum ostendit, quippe cum ad alterum iam, & in societate princeps versetur. Ob id quoque ipsum iustitia sola ex omnibus virtutibus esse alienum bonum videtur, quia ad alterum spectat. agit enim ea, quæ alteri conducunt, aut principi, aut reipublicæ. Pessimus igitur est, qui & secum & cum aliis prauitate vitur: optimus autem non qui secum, sed qui cum aliis virtutem exerceat: quippe cum id difficile admodum sit. Itaque neque hæc iustitia pars virtutis, sed integra virtus est: neque huic opposita iniustitia pars vitij, sed integra est vicietas. quid vero virtus & iustitia hæc differat, ex iis quæ diximus, iam patet, vtraque enim eadem est: esse tamen vtrarumque non est idem: nam quatenus ad alterum spectat, iustitia: quatenus talis quidam est habitus, virtus simpliciter est.

CAPVT IIII.

Quæritur autem eam quæ in parte virtutis iustitia est: est enim quædam ut dicimus, simili modo & de iniustitia ea quæritur, quæ locum partis obtinet: quæ quòd sit, illud est argumentum, quòd qui aliqua alia prauitate operatur, licet iniuste agat, nihil tamen amplius vsurpat, cuiusmodi exempli causa est, qui aut abiicit scutum ob ignauiam, aut aliquem ob acerbitatem maledictis infestatur, aut ob auariciam pecuniis non iuuat. Quando autè plus vsurpat aliquis, sæpe id nullo ex talibus vitij, at neque vniuersis, sed prauitate tamen quodam agit, cum vituperetur, atque iniustitia. Est igitur alia quædam iniustitia, quæ tanquam pars est integre illius & vniuersalis: item iniuria quædam, quæ in parte consistit illius iniuriæ vniuersalis, quæ præter legem est. Adde quòd si alius lucranda causa adulterium committat, pecuniisque accipiat, alius tribuat, intemperans magis esse videbitur quam plus vsurpator: ille iniustus, & non intemperans, perspicuum scilicet, propterea quòd lucranda causa id facit. Præterea alia omnia iniuste facta: ad quædam prauitatem semper referuntur: ut si adulteratus sit aliquis, ad intemperantiam &